

21

1750

7

Q. D. B. V.

D I S S E R T A T I O

DE
NONNVLIS

AD

IVS HIERARCHICVM PRINCIPVM

P E R T I N E N T I B V S

Q V A M C O N S C R I P S I T

E T

A M P L I S S I M I P H I L O S O P H O R V M O R D I N I S

C O N S E N S V

D I E X V . O C T O B R I S M D C C L .

H. L. Q. C.

P V B L I C O E R V D I T O R V M E X A M I N I S V B I I C I E T

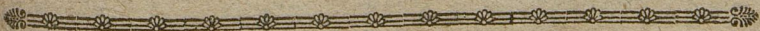
L V D O V I C V S D E B E A V S O B R E

I V R . S T .

P. 365

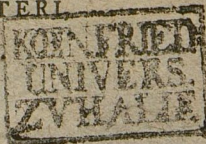
*L'amour du vrai me fit lui seul auteur,
Et la verité fut mon premier Docteur.*

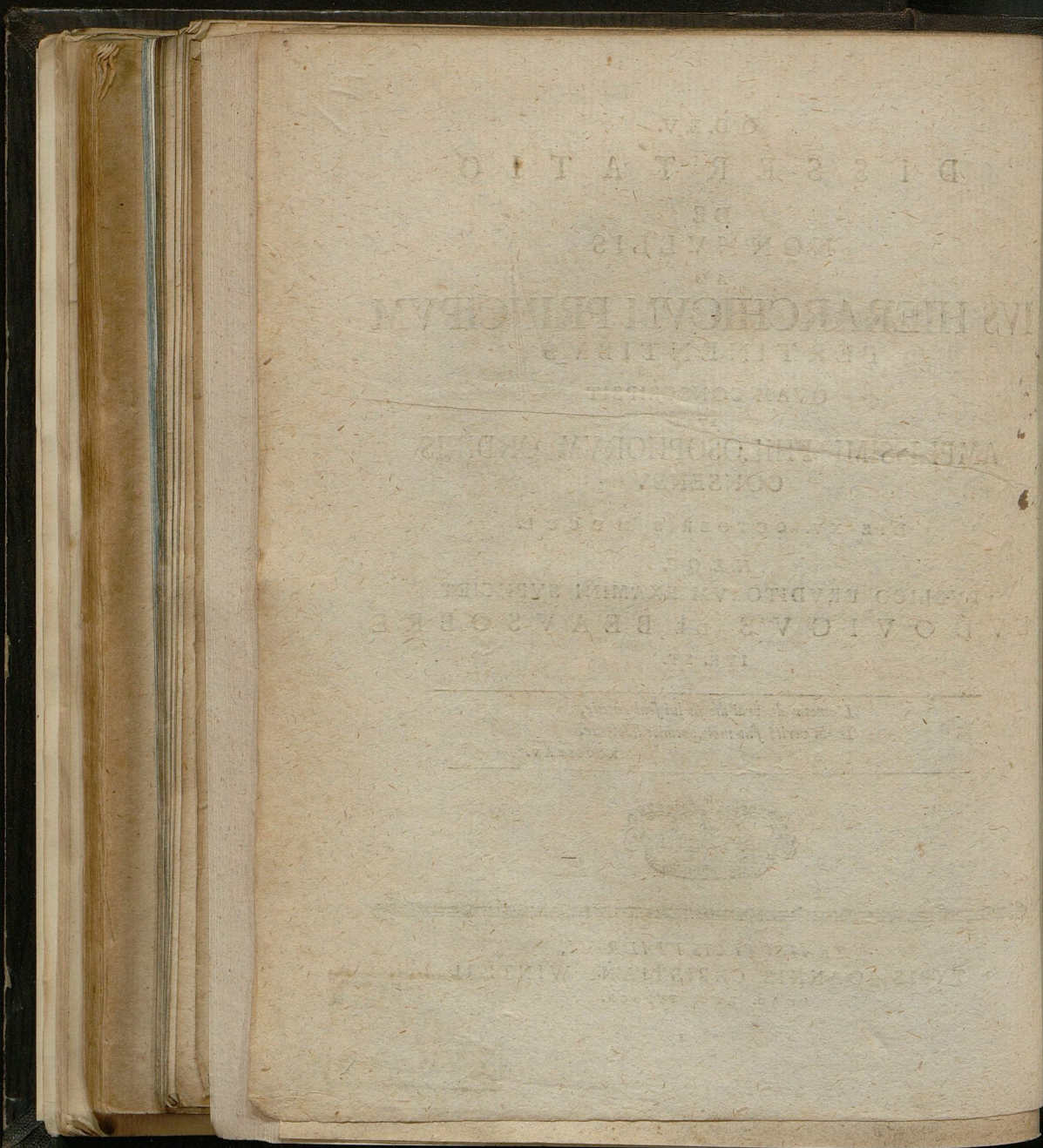
ROUSSEAU.

T R A I E C T I C I S V I A D R V M ,
T Y P I S I O A N N I S C H R I S T I A N I W I N T E R I

A C A D . R E G . P R O G R .

D I E S E R T A T I O

DE
MONSTRATIO

IN HERARCHIA ILLUSTRIUM

PER THEOPHILUM

QUAE

AMEN

CONSERVAT

PER

THEOPHILUM

THEOPHILUM

THEOPHILUM

THEOPHILUM

THEOPHILUM

THEOPHILUM

A SA MAJESTE

LE ROI DE PRVSSE, MARGGRAVE
DE BRANDEBOVRG, ARCHI-CHAMBELLAN
ET PRINCE ELECTEUR DV SAINT EMPIRE
ROMAIN, SOVVERAIN DVC DE SILESIE,
SOVVERAIN PRINCE D'ORANGE, NEVF-
CHATEL ET VALENGIN, COMME AVSSI
DE LA COMTE DE GLATZ, DVC DE GVEL-
DRE, DE MAGDEBOVRG, CLEVES, JV-
LIERS, BERGVE, STETTIN, POMERANIE,
DES CASSVBES ET VANDALES, DE MECK-
LENBOVRG, COMME AVSSI DE CROSNE,
BOVRGGRAVE DE NVREMBERG, PRINCE
DE HALBERSTADT, DE MINDE, CAMIN,
VANDALIE, SVERIN, DE RATZEBOVRG,
OSTFRIESE ET MEVRS, COMTE DE HO-
HENZOLLERN, DE RVPPIN, DE LA MARC,
DE RAVENSBERG, HOHENSTEIN, TECK-
LENBOVRG, SVERIN, LINGVE, BVRE, ET
LEERDAM, SEIGNEVR DE RAVENSTEIN,
DE ROSTOCK, STARGARD, LAVEN-
BOVRG, BYTAV, ARLAT ET BRED A,

Et. Et. Et.

* 2

SIRE

A 22 MAJELLE

LE ROI DE PRUSSE, MARGRAVE
DE BRANDEBOURG ARCHIEVÊQUE
ET PRINCE ELECTEUR DE SILESE
ROMAIN, SOUVERAIN DE C DE SILESE
SOUVERAIN PRINCE DORANGE, NEPT
CHATEL ET VASSAL, COMME ARSE
DE LA COMTE DE GALT, DUC DE SLE
DRE, DE MADDEBOURG, CLEVES, J
LIESS, BERGHE, STETTIN, POMERANIE
DES CASCHES ET VANDALIE, DE MEK
LEMBORGE COMME ARSE DE GALT
BOYERIE DE RAVENSBURG, PRINCE
DE HANNOVER, DE LINGE, CAMB
VANDALIE, SVEIN, DE RAVENSBURG
OSTRIE ET MEK, COMTE DE HO
HENDLER, DE RAVENSBURG, DE LA MARC
DE RAVENSBURG, HONNORABLE, TECK
LEMBORGE, SVEIN, LINGE, PRINCE ET
LEMBORGE, SVEIN, DE RAVENSBURG
DE ROSTOCK, STAR GALT, LARRE
BOURG, SVEIN, LINGE ET BERGHE

et de ce

22

SIRE

C'est avec des sentimens, **SIRE**, que le coeur eprouve,
mais qui ne peuvent s'exprimer, que j'ose approcher
très humblement du throne de **VOTRE MAJESTE**,
pour mettre à ses pieds un ouvrage, qui porte à sa tête le glo-
rieux Nom du plus Grand et du Meilleur des Rois. **SIRE**,
je n'offre à **VOTRE MAJESTE** ni encens, car qui pour-

roit

3

roit dignement louer mon Roi? ni une piece, qui puisse jamais meriter le grand privilege, que, *VOTRE MAJESTE* m'a gracieusement accordé: mais j'ai l'honneur de lui présenter cela seul, qui peut plaire à la Divinité et au Monarque, sous l'heureux regne du quel un sort trop propice m'a fait naître, un coeur vivement pénétré, une sincere ardeur de servir *VOTRE MAJESTE* jusqu'au dernier soupir de ma vie, un amour, qui n'a pour bornes que mon impuissance, un profond respect, un zèle infini pour la gloire de *VOTRE MAJESTE*, et des vœux très ardens pour la conservation de sa Personne sacrée. *SIRE*, que *VOTRE MAJESTE* daigne jeter un regard favorable sur un fidele sujet, qui met sa gloire et son bonheur aux pieds de son Prince. Là, *SIRE*, se trouve le vrai bonheur, là se trouve la veritable gloire et la veritable grandeur, là je pourrois seul à l'abri de tout malheur admirer, servir, et sacrifier avec joie mes jours au service de mon Roi, et de mon unique Bienfaiteur. J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect

S I R E

DE VOTRE MAJESTE

Le très humble et très obeïssant Serviteur, et sujet

LOVIS DE BEAUSOBRE.

§. I.

Moerore sane dignum est, quod tot ac tanti Juris Philosophici scriptores iustum ab æquo distinguere aut nescierint aut noluerint. (a) Ex hac confusione quasi ex fonte foecundissimo tot logomachiae, tot viris doctissimis piisque hæreticæ opinionis imputationes, tot, quod magis dolendum, persecutiones natæ sunt. Durat hæc confusio partim hodie, durat, immo nimium durat pro tempore, in quo tot præstantissimi exstant Philosophi ac Jurisconsulti:

(a) Distinguere tamen se scire centies dixerunt idque a Jureconsultis Romanis didicerunt L. 17. §. 3. D. commodis v. Grot. de J. B. et P. LI. Cl. §. 2. Egregius hanc in rem exstat Locus in celeb. Vitringa de synagoga Vetere T. II. P. I. L. 3. §. 22. p. m. 787. 8. 9.

A

ti: e cineribus antiquæ jam centies recoctæ amphiboliæ et errores (b) renascuntur.

§. II.

Si hæc confusio alicubi se exeruit, id quidem fuit in materiis sacro-juridico-philosophicis. Locuti sunt viri præstantissimi ingenii, veritatis amatores ac defensores, Grotius, Thomassius, Hobbesius de Potestatum summarum jure circa sacra, et jus docendo, quia non omnia æquitati pietatique, sæpissime cerebrinis, conformia protulerant, veritatem ab ipsis contemtam fuisse quis non autumavit? quis, imprimis duobus posterioribus, omnem fere humanitatis sensum non denegavit? quis horum scripta plurima Vulcano non didisset? En! demonstratio veram juris doctrinam nemini aut paucis placuisse, multos hanc male cum æquicatis disciplina confudisse, sexcentos hujus et illius ignaros fuisse.

III.

Ego hæc pensitando animum induxi paucissimis commendatissimam illam de jure Principis circa sacra eruere materiam, jus proponere non regulas æquicatis et prudentiæ. Sane prævideo non defuturos obtrectatores, sed ubi defunt, quæso? Interim veritatem defendere non timeo. Quotquot erunt dissentientes, contrarium Thesium nostrarum non probantes, tot unice mihi erunt probationes veritatis hujus dicti: **QUOT CAPITA, TOT SENSUS**. Offero placido eruditorum examini non omne jus Hierarchicum, nec omne Jus Principis circa sacra, quod pars potior est Hierarchici, sed quædam ad hoc pertinentia pro ut ingenii ac scientiæ meæ fert inopia; diversas, quantum potero, et præcipuas partes proferam, et

(b) Si errores quos refutavit Grotius, jam denuo serio defenduntur, quid erit de his quos detexit Hobbesius. valet hic. **HERCULE EST DANS LA TOMBE, ET LES MONSTRES RENAISSENT.**

et ex principiis indubitatis demonstrare conabor. Si vero multi me temeritatis reum pronunciant, quum in ardua materia post viros æternitate dignos, Grotium, Puffendorffium, Melchiorum Goldastum, Thomasmum, Hobbesum, Conringium, Boemerum, et Huberum, aliquid præstare conatus fuerim, ipsis respondeam; Hos, quos veneror, non jus sacrum Universale, sed potius Ecclesiasticum (c) et imprimis particulare tractasse. Cæterum si quædam in dissertatione nostra minus exasciata posuero, veniam facile a B. L. mihi polliceor, eo quod tum materiæ amplitudo, tum ipsius difficultas, tum ætatis ac virium tenuitas plura ac meliora proferre prohibuerint. At vero enixissime tandem lectores rogo, ne nisi perlecta hac commentatione me judicent, et si tunc aliquid erronei invenerint, ne sinant me diutius in hoc errore versari.

IV.

Eruamus primum quid sit Ius, multiplex ejus est sensus: duobus (d) inter hos nobis utendum erit; Primo, cum sumitur pro qualitate personæ, et tunc definiendum judico, per facultatem moralem agendi a lege stricte dicta nobis concessam; Lex vero stricte dicta est officiorum extorquendorum; (e) secundo, cum sumitur pro disciplina, et tunc per complexum Legum homines externe obligantium

A 2

defi-

- (*) Jus Ecclesiasticum Universale est species juris sacri Universalis, ut Ex. g. Jus synagogicum Universale, Jus sacrorum Ethnicorum, Mahumetanorum. Juris Ecclesiastici, imprimis particularis, invenies dilucidationem optimam in excellentissimo Libro Celeb. H. Boehmeri de jure Ecclesiastico; Hic etiam spectat Joach. Stephani tractatus de Jurisdictione Græcorum, Romanorum, Judæorum, et Ecclesiasticorum.
- (d) Significat adhuc jus legem, complexum legum similium, actionem cum lege convenientem. Vide Huberum de Jure Civit. L. I. S. I. C. I. n. 1.
- (e) Jus secum fert extorsionem, et ipsi correspondet obligatio perfecta (externa) in quo consentit Heineccius T. I. P. I. §. 5. D.

definitio cum Celeberrimo Viadrinæ nostræ Philosophicorum Professore Baumgartenio, V. *Scenographia Juris Socialis Primarii* §. 1.

§. V.

Sacrum voco quod cum religione proprius connectitur, i. e. notabiliori gradu: Omnia ultimato cum hac connecti nemo inficias ibit, sed quædam multo, magis quam alia, illa arctiori, hæc latiori vinculo. *Societas*, quæ religionem aut proprius habet ea connexum pro bono (fine) communi habet, dicitur *sacra*; eaque *externa*, si religionem externam ejusque jura; *interna*, si internam pro bono communi stabilierint focii.

§. VI.

Hinc sequitur §. §. IV. V. *Jus sacrum universale* esse partem philosophiæ (*f*) continentem leges strictè dictas homines externe obligantes quoad *sacra*, s. in statu sacro spectatos. Quod vel *publicum*, legum strictè dictarum publica, vel *privatum* privata negotia respicientium. Hujus juris sacri universalis publici pars potior est *Jus Hierarchicum* s. jus jubendi circa *sacra*, at Juris Hierarchici pars prior erit *Jus Principis circa sacra*, quod ipsius respectu §. 4. posset defini-ri per qualitatem moralem imperandi circa *sacra* a lege strictè dicta ipsi concessam; respectu vero subditorum, per complexum legum §. 4. a (*g*). Principe datarum subditos externe obligantium in statu sacro.

§. VII.

- (*f*) A qua definitione non alieni fuere antiqui Juris Consulti. Juris prudentiam enim veram et non simulatam Philosophiam vocabant L. 1. §. 1. D. de Just et jure. Quod improbari non potest si de Universali intelligatur. V. QVINTEL. Inst t. Orat. l. ult. 2.
- (*g*) Princeps mihi est ille, vel illi in quibus residet summa potestas Civillis.

Hinc patet §. 6. Juris Principis circa sacra (uti omnis juris) objectum esse externum, nempe actiones externas ad sacra pertinentes. Jus enim non versatur, nisi circa hæc, interna ad ipsum plane non pertinent. Hæc inter externa (*h*) et interna, inter externam et internam potestatem distinctio

A 3

maxi-

- (b) Huberus de hac distinctione passim in suo Tractatu de Jure Civitat. loquitur, imprimis L. S. V. C. 1. et 2. ubi illam approbat. Thomasius vero in nota ad n. 2. c. 2. ait: *Igitur potius manemus in illa opinione, distinctionem hanc inter potestatem externam et internam plane non quadrare ad doctrinam exponendam de Jure Principis circa sacra, idque ob duas rationes: 1) quia perpetuum est litigium inter dissentientes, verum id, de quo controvertitur pertinet ad potestatem internam aut externam, cum nulla data est regula hæc duo accurate secernendi, nec ubique dari possit, v. g. quando quaeritur an Princeps possit Iudeos cogere, ut audiant conciones Christianorum? dubium est, an res pertineat ad regimen externum, an ad internum, 2) quia tota doctrina absque illa distinctione commodissime potest explicari, Quomodo? Ea regula quam tradit autor ipse. Princeps potest omnia, quæ non sunt excepta. Vid. Dissert. de iure Princip. circa adiph. §. 8. et notas ad Dissp. Theol. Lips. de iure decid. contro. Theol. p. 66. seqq. et 85. Sed parum accurate hic ratiocinatur Thomasius. Prima ratio, quam allegat, nullius est valoris, amphibolia enim distinctionis hæud magno labore levare potest, cum nihil aliud sit Potestas externa, nisi qualitas moralis a Lege strictè dicta concessa imperandi circa illas actiones, quæ cognosci, et vi externa extorqueri vel impediri possunt; interna vero, qualitas moralis dirigendi actiones illas, quæ vi externa extorqueri vel impediri non possunt physice. Hinc in civitate Potestas externa est apud Principes, hinc quis non videt ad illam pertinere, quæ extenderetur in Iudæum, qui Ecclesiam Christianorum adire cogeretur? Secunda Thomasi ratio minoris est pretii quam prior: Immo illa vere in iure non quadrat, falsum enim est Principes non gaudere jure jubendi, et prohibendi quæ a Deo præfinita fuerunt, si vox juris vero sumatur sensu; et hic quidem vere esset campus disceptationum perpetuarum. Sed de his inferius. Vide hic Schilterum in Tractatu suo de Lib. Eccles. Germ. l. 1. c. 1. §. 1. seqq. ubi probe hæc distinguit, non minus ac obligationes externas ab internis, quæ secundum Thomasi præconceptam opinionem etiam ruere deberent.*

maxime est necessaria, non minus ac illa, quam §. i. recensuimus. Externa nulli in civitate nisi Principi, aut iis quibus ille demandavit, competit. De internis (i) vero nemo iudicat, ideoque nec Princeps, quatenus ad ipsius cognitionem non venire, hinc sub imperium ejus, quia nullam admittunt extorsionem, cadere non possunt. Eaque ratione probe negamus jus in conscientias, si per illud intelligatur jus extorquendi, ut hæc quis interne approbet, illa improbet. Uno verbo cum jus secum ferat obligationes externas, i. e. extorquendas, objectum ipsius non nisi externa sunt.

§. IIX.

Medio tutissimi. Nec plus Principi, nec minus, circa sacra, quam quod ipsi tribuendum est, tribuere debemus; qui prius amplectuntur *Casaropapistæ* audiunt, qui posterius *Papocasaristæ* (k) vocantur. Uterque error viguit et viget adhuc; prior oritur ex neglecta inter interna et externa §. 7. internam et externam potestatem distinctione, non minus ac ex falsa ab hac ad illam consequentia; posterior vero ex neglecta §. i. allata distinctione, et principiis Monarchomachicis. Utrumque hic directo refutare non meum est, nec mei scopi, implicite tamen refutabitur, jura Principum circa sacra stabiliendo, et principiis argumentisque inconcussis demonstrando.

§ IX.

Jus Principis circa sacra ad duas classes referri potest, nempe ad personas et ad res. Actiones, crimina, et judicia addunt nonnulli Juris Consulti Canonici, et ex his adhuc duo

- (i) Seneca de Benef. 3. ad „Errat si quis putat servitutem in totum hominem descendere, pars enim melior excepta est. Corpora obnoxia sunt Dominis et adscripta. Mens sui iuris est.
 (k) Quos Grotius bellissime Apostatas rationis vocat in Tractatu suo de I. P. S. circa sacra.

duo faciunt membra dividentia hujus juris, sed hæc ad personas pertinere nemo non videt, sunt itaque membra subdividentia: personæ enim vel considerantur quoad statum, vel quoad actum, in hocce membro subdividenti continentur duo illa membra pro dividentibus falso habita. Personæ sunt vel sacræ (*Clerici*) vel prophanæ (*Laici*) de illis primum, de his inferius. Et has et illas simul quoad statum et quoad actum considerabimus.

§. X.

Personæ sacræ sunt, quæ publica autoritate sacris dicatæ sunt. At primum est ut instituantur. Ad institutionem pertinere possunt, ut probe notavit GROTIUS, 1) Mandatum f. jus sacra officia publica peragendi, 2) Ordinatio, f. applicatio hujus juris ad certam personam, 3) Electio f. applicatio hujus personæ ad certum cœtum, 4) Confirmatio, f. declaratio valida externe obligatos esse subditos ad personam hancce pro tali agnoscendam. Ex his patet, si omne jus instituendi sumamus, illud penes esse solos Principes in civitate, aut illos quibus Principes demandarunt. Quod enim ad jus sacra officia publica peragendi f. mandatum, et applicationem hujus juris ad certam personam f. ordinationem (ex quibus primum consideratur in abstracto secundum in concreto) et electionem f. hujus personæ applicationem certo cœtui, quæ tria, licet possint separatim considerari, tamen conjuncta semper inveniuntur, attinet, illa aut ipse eligendus solus sibi adscribit, et irritum quid facit et contra jus, aut cœtus, (1) aut aliæ personæ sacræ, aut imperans illi tribuit. Sed et cœtus et aliæ hæ personæ sacræ illud agunt vel concedente

(1) Aut, dicet forsitan quis, cœtus et Imperans simul. Sed cœtus hoc jus eligendo vel tribuit cum Imperante consentiente, aut dissentiente, si prius jus accepit a Principe et valide agit, si postea lædit Principem.

cedente Principe, vel invito ipso. (m) Priori casu Princeps jus suum transtulit vel in cœtum vel in has, et cœtus et hæc jure agunt, volenti enim non fit injuria; posteriori (n) vero læditur imperans. Cœtus enim in Republica, ut ut sit, est cœtus subditorum, et hæc personæ sacræ sunt subditi, quæ, cum hoc invito faciunt Principe, in aliquo a justa dependentia a summo imperio civili se eximunt, et statum in statu formant. Qui in civitate contra imperantis voluntatem alicui jus aliquod tribuit, i. e. aliquod, quod vi extorqueri potest, nonne sibi tyrannicum titulum imperium civile tribuit? fert enim leges civiles, externe obligatorias, extorquendas contra voluntatem legitimi imperantis, ergo jura Principis lædit, ergo et hunc lædit, et ipsi justam puniendi causam dat. Si itaque (o) invito Prin-

- (m) Vel incio dicet fortasse quis. Et ego quidem dico, vel cum consensu præsumendo vel cum dissensu præsumendo, prior casus potest esse iustus externe, posterior iniustus est semper.
- (n) En liceat hic verba viri præstantissimi ingenii ac eruditionis citare, puta Ant. de Dominis Episc. Spalat. in Op. de Rep. Eccles. T. II. L. 5. c. 1. init. (Lond. 1625.) *Cum Ecclesiastica Respublica, ut Ecclesia est, alium finem suum proprium non habeat, ut planum est, nisi eum quem habeat Ecclesia. Ecclesia, vero ut Ecclesia est, solus et proprius finis ille tantum sit, ut fideles qui sunt ipsa Ecclesia, æternam beatitudinem consequantur, finis nimirum totus est spiritualis, et solis spiritualibus armis et mediis assequendus; quis jam non videt potestatem etiam omnem, qua homines duci ad hunc finem debeant, et jurari, non posse esse nisi spirituales. Ergo in nulla externa se extendit potestas personarum sacrarum, qua sacræ sunt. Hoc probe notandum.*
- (o) At non video quid habendum sit in Jure de distinctione, quam ZIEGLERVS, circa jus eligendi personas sacræ, in l. de Jure Maj. c. 18. §. 1. affert. Putat Principem, si veræ esset addictus religioni, posse sine consensu subditorum falsæ religioni addictorum Ministros etc. ipsis dare, uti Reges Hispaniæ, Galliæ, et Angliæ in India faciunt; non posse vero, si subditi eandem vel veram vel falsam cum ipso profiterentur religionem, aut si subditi veram, ille vero falsam sequeretur. Miror tantum virum in tam inanem incidisse distinctionem. Nec melius judicat Celeb.

cipe nec cœtus, nec quædam personæ sacræ, sed tantummodo illo concedente, vel tacite vel expresse, juste hæc tria jura exercere possunt, liquido constat in civitate nulli nisi Principi, aut ab ipso demandatis illa competere. At, quoad confirmationem, quis eam Principi denegabit? est enim ratio legis cujusdam civilis omnes subditos externe obligantis, hinc publicum negotium, hinc solius voluntate Principis valida externe.

§. XI.

Putat Huberus (§. 9. c. 3. S. V. L. I. de Jur. Civit.) Doctores sibi et Rectores, in omni cœtu necessarios, præponere posse cœtus sacros, sicut eos sibi præposuerunt Apostolicæ Ecclesiæ non volentibus etiam Imperatoribus civitatis, in qua degebant. Si de Doctoribus publicis loquitur ipsius sententiam sequi vetat ratio. Quoad factum, si putat Apostolicas Ecclesias etiam contra voluntatem imperatorum expresse vel tacite significatam Doctores sibi præposuisse, illud liquido non constat, militat enim inter plura etiam Ep. Plinii 97 L.X. ad Trajanum contra illius veritatem, imprimis si de primis temporibus Ecclesiæ sermo sit, de posterioribus, crescentibus et potentia Papæ et superstitione, aliter rem se habuisse non negabo. Sed posita, licet per impossibile, veritate facti, nego consequentiam quam a temporibus apostolicis ducere vult autor. Hypothesin autem impossibilem esse, ex eo colligas, quia stante eadem, Ecclesias Apostolicas, sine expresso Dei mandato agentes, contra jus egisse necesse foret, cum

DE MOVLIN (V. D. Min. in Charenton) qui a summo Principe perfectam cognitionem exigit, ut jus eligendi Ministros habere possit &c. (*il doit erre Savant*) quem probe refutat Grotius P. I. ep. 62. Non audeo Zieglerum aggredi in eo quod quid Principes nunc vel olim fecerint hic tacite pro justo venditat. Mallem pro vero sumere illud omne quod Scholastici olim didicerunt credideruntve,

B

cum jurisdictionem circa sacra vel dissentientibus, vel tacite saltim non consentientibus imperatoribus, sine læsione non exercuissent.

§ XII.

Ex hoc jure §. 10. sequitur jus honores varios personis sacris concedendi, jura, immunitates, privilegia ipsis tribuendi, hæc et illos auferendi. Hoc jus est pars Juris Patronatus (*p*) latius dicti. Loquimur de honoribus et juribus civiliter agnoscendis, validisque, i. e. ad quæ agnoscenda omnes subditi externe obligantur legibus strictè dictis: Ideoque hoc peragendo fertur lex civilis et per consequens soli Principi, aut iis, quibus concessit, competit Jus Patronatus latius dictum, saltim in hac parte, de qua nunc sermo est. Inter jura, quæ Princeps dat personis sacris, præcipuum est jus coercendi quosdam cujusdam vel criminis vel delicti reos, s. jus exercendæ disciplinæ sacræ, quod non habent contra Principis voluntatem, nec sine ipsius expresso vel tacito consensu, sive consenserint ii, in quos cadit disciplina vel secus. Illa justè exercetur, quæ exercetur voluntate Principis, nam de eo quod prudentiæ rationes exigant hic agendi locus non est, illa vero injustè, quæ contra voluntatem Imperantis vel sine hac expressè vel tacite significata, dummodo hosce actus exercendæ disciplinæ pro publicis negotiis sumamus. Tale jus ergo, si est in personis sacris, tantum est hyparchicum. (*q*) Sed quid de jure auferendi?

(*p*) v. Finkelthaus de Jure Patronatus l. 3. c.

(*q*) Scio quidem jus coercendi Hæreticos, et certorum vel delictorum, vel criminum sacra respicientium reos sæpe cætui sacro, sæpius personis sacris adscriptum fuisse *Eruditissimus ac Celeb. L. B. A. MOSHEIM in Instit. histor. Christ. Majoribus P. II. S. I. C. 3. §. 14.* contrarium Theos nostræ autumat. Nemo nescit, quantæ motæ fuerint lites circa hanc materiam; æternis laudibus dignus ERASTVS multum præstitit in raro nunc libro suo: *Ex*

rendi? non ne pacta sunt personæ sacræ cum summo Imperante? adeoque Imperans frangendo pactum eas lædit. Respondeo; Princeps paciscendo interne tantum se obligavit, neutiquam externe, ita ut vi et vi armata ad pactum servandum cogi posset a subditis, si id itaque ab ipso extorqueri non potest, contrarium faciendi jus habet, i. e. pactum non servandi, quod tamen iniquissimum sæpe sæpius.

§. XIII.

Hoc jus §. 12. comitatur jus præscribendi facienda et omittenda, i. e. Principi competit *Jus Nomotheticum circa sacra*, s. jus ferendi leges externe obligantes subditos quoad sacra, et primum personas sacras; Ad hoc pertinet 1) jus jubendi (r.) et prohibendi religionem externam, hinc cere-

B 2

monias

plicatio graviss. quæstionis utrum Excommunicatio nitatur fundamento divino, cui adjuncta est Thesium confirmatio contra BEZAM Pefclavii 1589. Ego quidem puto, disciplinam publicam sacram, vi muneris tantum, personas sacras jure exercere non posse. Dictæ quæ ex sacra scriptura allegantur si multum probant, probant illud quandoque esse æquum, ut in casu necessitatis etiam sine consensu Principis quædam exerceatur disciplina sacra in certos reos; Et hic notetur 1) Jus sæpe et justitiam in S. Litteris pro æquitate poni, ut probat Celeb. CAMPEGIVS VITRINGA in Synagoga Vetere T. II P. I. L. III. c. 12. p. m. 789. 2) personas sacras non habuisse jurisdictionem circa sacra independentem ab Imperio Civili primis temporibus, nec per Leges Judæorum, V. RIPERVM in Mose Aaronis Deo c. 10., REINHARDVM in Jure Principum Germaniæ circa sacra c. 1. §. 13. seqq. cit. VITRINGAM T. I. P. III. c. 9. p. m. 552. 553. GROTIUM in Tractatu de Jure P. et B. l. 1. c. 4. §. 2. 3. 4. omnis quæstio huc redit 1) an personæ sacræ vi muneris tantum jus habent exercendi disciplinam sacram publicam, et negatur 2) an illam invito Principe exercere jure possunt, et negatur, 3) an infcio, sed præsumto consensu Imperantis et concedimus, 4) an concedente Imperante dissentientibus iis in quos cadit disciplina? et affirmatur.

(r.) GROTIUS Tractatu de S. P. jure circa sacra c. 8. §. 2. ait: *Nulla in re magis elucescit Vis Summi Imperii quam quod in ejus arbitrio, quæ-*

monias s. ritus quibus declarantur quædam obligationes sacræ, hinc jubendi quibus (s) subscribere debeant libris symbolicis personæ sacræ, hinc vetandi contemptum externum religionis cujusdam: quæ jura constituunt novam partem Juris Patronatus latius dicti §. 12. nonnumquam antipolitice, semper inique, ageret Princeps si illa extorqueret, quæ repugnant conscientiæ subditorum, sed injuste agere dicere non possum, immo juste agere fateri cogor, quia ad oppositum vi cogi nequit: Si injustus eo in casu externe talis esset, daret subditis justam belli causam, quia eos læderet, immo læsis omnia adhibendi media facultatem largiretur, quibus vel ad aliam mentem reduceretur, vel læsio quomodocunque repararetur, quod et ἀποτρον omnes sine dubio judicabunt. Subditorum ergo est aut obedire, aut, si propter conscientiam obedire non possunt, fugam arripere, si vero nec per illam salvare se possunt, patienter mala propter inobedientiam a Principe ipsis illata sub nomine pœnæ ferre, non vi contra ipsum resistere, solis precibus, solis lacrimis agere, ut sexcenti veri christiani, et ipse Christus suis exemplis testati sunt. 2) Ius imponendi silentium, 3) prohibendi disciplinam arcani, i. e. prohibendi ne personæ sacræ invito ipso aliis aut ipsi celatam habeant doctrinam, 4) vetandi fraternitates, conspirationes, confœderationes, conjurationes, 5) prohibendi ne foveant externe sententias Antipoliticas, ne adeant conventicula, et quæ plura sunt quæ longius hic recensere supervacaneum duco. *Ius est quoddam nomocriticum sacrum, s. jus leges vel vivas vel mortuas circa sacra exstantes examinandi et valide dijudicandi; quod ius Principi æque ac nomotheticum competit, hinc hæc leges abrogandi, intendi,*

nam religio publice exerceatur, idque præcipuum inter Majestatis jura ponunt omnes, qui Politica scripserunt. - - Mixtaro Regis animo et mutabitur religio externa.

(s) Non ac si de veritate, vel de eis quæ in animo credenda sunt, paciscantur, sed paciscuntur de iis quæ vel docere vel externe profiteri debent.

dendi, extendendi, renovandi, relaxandi, alterandi jus habet.

§. XIX.

Ex §. 13. jure jubendi et prohibendi religionem externam, sequitur jus declarandi s. determinandi quales esse debeant ii, qui pro externe errantibus, Hæreticis, Apostatis, tamquam vel crimine vel delicto tunc reis, habendi erunt; hinc jus declarandi quinam errores pro talibus in foro externo agnoscendi sint, quænam separatio a communi modo cogitandi circa sacra pro schismate, cujusnam erroris externa professio pro hæresi, quænam religionis mutatio pro apostasia habenda sit. Tales enim errores circa sacra maxime cum simplici existimatione, et externa aucta connectuntur. Hanc in civitate augendi vel minuendi jus soli Principi, aut iis quibus demandavit, competit. Hinc et ipsi soli convenit jus judicandi externe et valide de iis, quæ famam simplicem et auctam externam vel minuunt, vel augent. Probe notetur nos loqui de erroribus illis, qui pro talibus in foro externo sunt habendi; illi soli in jure locum habent, interne tales ad forum Theologorum et Moralistarum pertinent; non minus etiam illorum missam facimus considerationem, qui politices objectum sunt.

§. XV.

Juri nomothetico sacro §. §. 13. 14. correspondet *Jus Dicasticum sacrum* s. jus applicandi leges circa sacra latas ad facta obvia, et hinc validam facti et legis imputationem instituenti, sententiæque executionem jubendi. Unde patet primus juris dicastici actus, secundus, et tertius de quo §. 16. Primus ergo actus est cognoscere de facto, illud sub lege quadam subsumere, et inde sententiam deducere. Cognoscitur de facto, si quærat an evenerit, et quomodo evenerit;

B 3

Summus

Summus iudex est Princeps, at non esset nisi cognoscere iure posset, si vellet, de factis sub lege subsumendis. *Subsumitur factum sub lege*, si ex lege fit major syllogismi imputatorii, ex facto vero minor; *sententia fertur* inferendo conclusionem valide syllogismi imputatorii. At sententia vel est 1) cum absolute, i. e. cum declaratione valida, qua quis, poena per legem stabilita, non dignus, talis iudicatur, hinc concipitur *ius Principis absolvendi*, 2) vel cum condemnatione, s. declaratione valida, qua quis poena esse dignus iudicatur, hinc *ius Principis condemnandi vel civiliter vel criminaliter*, 3) vel cum praemio, s. declaratione valida, qua quis praemio dignus iudicatur, hinc *ius Principis Braebeticum*, 4) vel sine eo, s. cum declaratione valida, qua quis praemio indignus iudicatur, hinc *ius Principis indignos praemiis declarandi*.

§ XVI.

Lata sententia sequitur ipsius executio s. tertius juris Dialectici actus §. 15., quo quis vel 1) poena afficitur, i. e. quo fit *punitio* s. actualis connexio poenae a lege stricte dicta determinatae in condemnatum, vel 2) praemio honoratur, i. e. quo fit *praemiatio* s. actualis connexio praemii a lege determinati in praemio dignum iudicatum, 3) vel a poena liberatur vel absolvitur, i. e. quo fit actualis connexio signorum, quibus aliquem poena non dignum, et a poena esse solutum patet, vel 4) praemio indignus declaratur, i. e. quo fit actualis connexio signorum, quibus declaratur aliquem praemium non mereri, in praemio non dignum. Læditur Princeps si ipsius iussui non obeditur, hinc quivis subditus, imprimis ii, qui ad talia facienda determinati sunt, obligantur externe obedire Principi, si ipsum jubeat ut, quæ per sententiam fuerint determinata, ad existentiam perducatur. Hoc Jus Dialecticum §. §. 17. 16. Principi competere ex eo patet, quod ille summus est legislator. Qua enim ratione, quaeso, dantur leges?

coerceri possent, ni exerceretur jus dicasticum? soli vero Principi convenire, exclusis omnibus aliis in territorio suo, quibus non dedit, ex eo etiam liquet, quod solus est legislator legitimus in civitate circa publica, exceptis iis quibus hanc potestatem communicavit, qui tamen illa dependenter ab ipso fruuntur. Porro, si leges fert validas omnes subditos in civitate externe obligantes, potest et ferre talem qua vetat ne quis sine consensu suo Jus Dicasticum exerceat; si potest jure talem ferre, potest jure omnibus suis subditis denegare illud, hinc sibi soli adscribere.

§ XVII.

Puniuntur itaque juste a Principe delicta et crimina, illa civiliter, hæc criminaliter, personarum sacrarum, ut puta 1) religionis externe vetitæ externa professio, propagatio, 2) justæ neglectio, 3) ceremoniarum ab illo iustarum neglectio, vetitarum patratio, 4) declamationes vetitæ et tamen factæ, 5) disciplina arcani, eiusque negata detectio, cum tamen detegere externe obligabantur, &c. §. 13. 6) scandala, impedimenta externa cultus publici divini, 7) schismata f. dissensus externe vetiti circa sacra notabiliter efficaces, 8) sacrilegium f. furtum vel rei sacræ vel rei ex loco sacro, 9) *ἀποστασία* f. mutatio religionis externe vetita, 10) *Blasphemia* f. contemptus externus Dei et divinorum, 11) *Hæresis*, f. errorum circa sacra vel salutis publicæ contrariorum, vel in Republica vetitorum, externa professio, 12) *Simoniam* f. emptio venditio sacrorum vetita. Hæc præcipua crimina et delicta circa sacra sunt, quorum rei esse possunt personæ sacræ, qua tales sunt. Concludo; Princeps fert jure leges §. 13. 14., applicat jure leges ad facta obvia §. 15, jure conclusionem syllogismi imputatorii ducit §. 15, juste jubet, immo extorquet executionem sententiæ §. 16. Sed ex his nec subreptitiæ concludatur, Principes, legibus latis, iisque ad facta obvia applicatis, reum, qui alias juste

juste plecteretur, jure poenæ subtrahere non posse: qui enim leges condit earum valorem atque vim extendit, intendit, restringit, relaxat jure pro lubitu, si independenter ab alius imperio eas dat, licet aliquando inique fiat, nec regulis prudentiæ convenire videatur hominibus; quis enim ab eo extorquere posset, ut reum puniat? nemo in civitate præter eum jure gaudet condemnandi, multo minus invito ipso puniendi. Jure ergo, si velit Princeps, impunitus manere poterit quisvis reus, hinc et persona sacra aliquo crimine aut delicto contaminata. Huic juri correspondet jus poenæ reo infligendas, graviores, quam per latas leges sunt determinatæ, reddendi. Hinc concipi valet *jus aggratiandi*, s. jus reum vel ex parte vel totaliter poenæ subtrahendi, et *jus aggravandi* s. jus reum durius, quam lex lata fert, puniendi, quod et *jus sententiæ potestativæ* vocatur; quæ jura Principi denegari haud possunt.

§. XVIII.

Ex juribus superius tractatis concipi valet etiam *jus Principis tolerantia* s. jus liberum religionis exercitium diversis religionibus addictis in territorio suo concedendi. Si hoc jus applicatur ad personas sacras, erit jus concedendi quibusdam personis sacris, religioni, ab illa vel illis quæ in territorio Principis acceptæ sunt, diversæ addictis, facultatem munus suum exercendi. Hoc jus tolerantia competit Principi vi juris territorialis, quo, quibus vult, concedere jure potest territorium ejus inhabitare, templa ædificare, ceremonias peragere, uno verbo omnia ea facere, quæ facienda jubet ipsorum religio. Errant multum, qui illud Imperanti denegant, nec minus qui iniquum, impium, et antipoliticum semper esse judicant. Sed sufficit ut sit justum: quis enim hujus juris exercitio læditur? Princeps? volenti non fit injuria: subditi? at spectatum admitti. . . . Læduntur ne? videamus. Læditur ille, cujus suum juris violatur, at an suum

um est juris subditorum, jus certos errantes circa sacra, aut certos aliter de sacris, quam ipsi, sentientes persequendi, et e civitate expellendi? Qui ergo, quod suum non est, vi et vi externa invito Imperante tueri possunt, et si resistit Princeps, hunc ipsum aggredi? Profecto male sanus est qui id credit! Sed nonne tertius lædatur? Respondeo: si promiserit Princeps tertio non tolerare, et tolerat, tertium lædit, quia pactum servandum non servat; sed si non promiserit, qua ratione, cum summus Imperans imperio humano non subiectus sit, obligatus esset externe erga tertium, non-subditum ipsius, ad aliquod? Hoc jus Principis talem in modum obstringit ipsius subditos, ut et hi externe obligentur non pro externe errantibus habere, quos pro talibus haberi nolit, immo nullum in modum exercitium religionis tolerandorum turbare. Quos vero Imperans tolerare nolit, illos jure, sæpe iniquissimo, expellit e territorio suo, reos declarat, si ipsi obedire nolint, et punit. Nunc paucis de pœnis variis.

§. XVIII.

Variarum pœnarum genera ad sequentia fere reduci possunt, ad quæ Imperanti jus est. 1) *Jus expulsionis* s. *exilii* vel in perpetuum vel ad certum quoddam tempus, 2) *jus incarcerationis* s. ablationis cujusdam libertatis corporalis sine læsione corporis, 3) *jus ignominie* s. *infamandi*, i. e. jus auferendi famam simplicem, 4) *jus pœnitentie* s. jus jubendi et extorquendi actus quosdam externos, quibus reus declarat ipsum pœnitere vel criminis vel delicti sui circa sacra patrati, 5) *jus banni sacri* s. jus personas sacras munere, honoribus, juribusque privandi, idque vel quoad certum tempus definitum, et tunc in specie erit locus *suspensionis*, vel in perpetuum et tunc *cassationis*, 6) *jus confiscationis bonorum*, 7) *jus necis*. &c. At, dici posset, *sacras personas punire?* quid hic difficultatis est? nonne sunt subditi? nonne homines? mul-

C

tæ,

tæ, fateor, pœnæ possunt esse quandoque in personis sacris iniquæ, et justo duriores, sed si tales infert ipsis vel delicto vel crimine contaminatis Imperans, quid contra me concludi poterit? Principem esse iniquum? et ambabus concedo: esse injustum? et nego. Quis enim hic iudex esset, qui posset validum externe iudicium de actione Principis ferre, et inde eum condemnare? quis leges daret ipsum externe obligantes, quis in factum ipsius inquireret, quis illud sub lege subsumeret, quis valide concluderet, quis in ipsum sententiam pronuntiaret, et exsequeretur iure? Cogitemus Principem summum inviolabilem ex una parte, et ex alia subditos: Læsisio, immo maxima esset læsio: et valde errat, qui credit tantum esse de prudentia ut talibus in casibus ab injuriis et vi externa afflictis abstineant, de jure abstinere debent.

§. XX.

Ipsa docet experientia, quantæ lites oriri possint circa sacra, quæ ut mox finiantur e Republica esse nemo non perspicit. Lites dirimi possunt sacrae vel per convocationem certorum membrorum societatis sacrae, imprimis personarum sacrarum, vel per ipsum Principem, cui jus lites hæc decidendi mox demonstrabimus competere. Hinc concipere possumus concilia et synodos. Quanta librorum farrago circa hanc materiam! Quantæ rixæ! quæ me quasi ab illa penitus remouent, ne tamen nil dixisse videar, et quædam proponam, neminem refutando sed veritatem principiis juris firmando. *Concilia et Synodi* (*) sunt conventus personarum imprimis sacrarum ad valide publice deliberandum de quibusdam opinionibus vel sententiis sacra respicientibus. Multiplex hic jus est imperantium; primum videamus jus Concilia Synodosque indicendi, jubendi, prohibendi, et separandi: Nulla est invito legitimo principe externe valida, nec in tota regione

(*) vide 7. Caput. Grotii de jure Summ. P. circaf, ubi peragitur hæc materia.

ne Principis, nec extra ex suis subditis composita, ulla jure esse potest sine ipsius consensu aut tacito, aut expresso. Cum enim hi, de quibus loquimur, sint subditi, imperio summo se subducere jure non possunt, at se subducerent ipsi, si contra ipsius voluntatem concilium aut synodum constituerent, adirentve. Et quum sit negotium publicum, autoritas publica, hinc consensus Principis, deficere non potest, si validum esse debeat. Nec hæc forsan multi inficias ibunt, immo plurimi ambabus concedent; liceat hic divi Hieronymi verba afferre, qui l. 2. apolog. adv. Ruffinum (w) sic loquitur *Responde, quæso, synodus, a qua excommunicatus est, in qua urbe fuit, dic Episcoporum vocabula; profer sententias, subscriptionum vel diversitatem vel consonantiam. Doce qui eo anno consules fuerint, quis imperator hanc synodum congregari jusserit.* Supponit ergo Hieronymus synodum non posse congregari ni Princeps legitimus jusserit. Si vero palam est jus jubendi, palam erit jus prohibendi, et jus separandi convocata concilia, convocatas synodos. Jussa a Principe separatione omnes convocati abire externe obligantur, aliud est si personæ sacræ aut aliæ, quæ ibi sunt, putant obedientiam in certis casibus, v. g. ubi lis quædam circa sacra necessario requireret examen diuturnum, ne maximum oriatur inde religioni damnum, esse contra ipsorum conscientiam, tunc enim adest collisio legum, in qua superest personis hisce favor necessitatis, si sine iure copulatus concipitur, de quo inferius acturi sumus. De conciliis œcumenicis res per se in aprico est; illud justum externe esset, ad quod omnes terrarum orbis Principes consentirent, aut unus, si totius orbis Imperans unicus legitimusve esset. Sed liceatne Principi in Concilio, synodoque sententiam ferre? utique, nec sub limitatione tantum Celeberrimi Ziegleri: (u) non solum

C 2

enim

(w) pag. 224. T. II. Oper. suor. edit. Frobenianæ curante Erasmo.

(u) lib. I. c. 15. §. 37. de Jure Majest. ait. Quod si Imperator aut Princeps, qui Concilium convocavit, tali eruditione ac peritia instructus fuerit, ut verum a falso discernere, et ex scripturis

enim Imperans jure pollet. 1) concilium vel synodum indicendi seu jubendi, 2) nominandi eos qui adire hanc debent, 3) quibusdam prohibendi, ne adeant, 4) prohibendi ipsum concilium et synodum, 5) separandi s. jubendi ut congregati abeant. Sed et 6) determinandi ea, circa quæ deliberandum erit 7) votum suum dandi, 8) litem ipse decidendi, 9) conclusum approbandi seu confirmandi, examinandi, corrigendi, annullandi, ipsi addendi et demendi. Supremus enim est judex, (v) et, si jure lites Civiles deciderit, si jure circa lites civiles exercet, quæ nunc recensui et affirmavi competere Imperanti etiam circa sacra, absonum duco Principi denegare circa has jus, quod conceditur ipsi circa illas: Sequeretur enim illos, qui convenerunt in Concilio, ipsi illud jus jure ademisse, i. e. judices factos fuisse supremi iudicis, quod absurdum. Omnes in concilio sacras esse debere personas non video in theoria juris, hoc quidem didici, illas in eo non esse posse quibus vetavit summus civitatis Imperans: si ille prophanam personam (Laicum) jubeat, ut concilium adeat, votumque suum det, jure tunc Laicum sedem in Concilio sumere posse nemo negaturus erit, qui paululo accuratius principia juris pensitavit. Externe hinc obligantur congregati, immo omnes subditi Principis acquiescere sententiæ validæ, si velit Imperans, sub limitatione jam superius eruta, et infra penitius eruenda. Sed inde non subreptitè concludatur illos, qui sententiæ, propter vim ipsorum conscientia, acquiescere non potuerunt, posse jure ad alius judicium provocare, et concilii validi sententiam invalidam declarare: vtroque facto vehementer (x) læderetur Imperans,

fundamenta fidei adstruere queat, nolim ego eum, ut καὶ Φὸν προσωπον adidire in consilio, sed ipsius quoque suffragium audiendum cenleo.

- (v) Facile ergo est iudicare de pronunciato Hulfemanni in Brev. Theol. c. 19. §. 19. „Negamus provocari posse a iudicio Ecclesiastico ad „judicium mere civile sive supremum sive subordinatum fuerit.
 (x) vide hic egregium locum in responsione *Celeb. CORVINI* ad anno-

§. XXI.

Transeamus ad *jus Principis secularisandi personas sacras*, s. personas sacras pro prophanis valide declarandi. Omnes Jurisconsulti Canonici fatentur personas sacras crimine vel delicto contaminatas posse jure munere suo privari, hinc secularisari: Est itaque character indelebilis personarum sacrarum nil nisi merus sonus, si enim in illo casu nullius est effectus, nullibi accipiendum esse existimo. Princeps jus habet 1) personam sacram prophanam in foro externo civitatis reddendi, 2) vetandi ne persona sacra ad prophanum abeat statum, hinc talis persona, quia publica, nec invito nec inscio Principe statum suum externum mutare jure potest. Hinc patet, quod, si per characterem indelebilem, ut non ordinario, intelligatur obligatio externa personarum sacrarum a statu suo externo non abeundi vel invito vel inscio Principe, illum accipere debeamus; si vero, uti sæpe, intelligatur per illum, jus harum personarum quo resistere, etiam contra Principem, possunt mutationi ipsorum status externi, illum merito rejicimus; si tandem, uti sæpius, intelligatur per illum, sanctitatem hujus characteris non facile hanc mutationem pati, immo moraliter illam reddere impossibilem in foro interno, vix rejicerem, vix concederem generaliter, cum circumstantiæ hic variæ esse possint. Sed quorsum hæc? Personæ sacræ tales sunt externe unice per voluntatem ac decretum Principis, si pro publicis habeamus, ruitque illarum character si tollatur Imperantis voluntas: hinc secularisari possunt jure.

C 3

§. XXII.

tationes BOGERMANNI in *Illustriss Grotii Pietatem ordd. H.*
et W. p. 34. 35. edit. Lugd. Batav. Ao. 1614.

§. XXII.

Præter hæc jura in personas sacras, competit etiam Imperanti 1) jus rescindendi pacta harum sacra justa, 2) annullandi injusta, utraque etiam jurata. Annullandi injusta jus nemo Principi forsan denegaturus erit, nil enim est annullatio aliud nisi, declaratio injustitiæ pacti injusti. Sed quid si tale jurejurando fuerit firmatum? Jusjurandum, cum non sit vinculum vel iniquitatis vel injustitiæ, pacta injusta non quidem valida reddit, si forum internum spectaveris, multo minus, si forum externum; in hoc habetur ac si pacto non fuisset adjectum, de nihilo enim juratum fuit, i. e. de aliquo ad quod obligari nemo poterat, quia Legibus externis contradicebat. Rescindendi justa pacta sacra personarum sacrarum jus penes esse Principem facile etiam demonstrabo. Inter duo pacta contraria posterius nullum est, et tollitur a priori, at pactum subjectionis subditorum prius est pacto hocce, de quo quaeritur, ergo, si hoc ipsi contradicit, nullum est. Contradicit ipsi, quia servari non potest sine inobedientia erga Principem, qui illud servari nolit, quam tamen subditi in pacto subjectionis priori illo, de quo sermo est, promiserant. Porro validum tantum est in foro externo civitatis, quod legibus externis non contradicit. At si Princeps novam legem dat, qua pactum istud non amplius validum dici possit, nonne jure rescindit? sed dat talem legem rescindendo pactum, licet lex hæc forsan pro uno tantum casu individuali valere debeat. De tali pacto, alias justo, at jurato res eadem est. Juratum enim fuit, si sane iuraverint paciscentes, servari pactum, quatenus esset et maneret moraliter possibile. At non manet, difforme enim fit legibus externis, deficit ergo conditio sine qua non, servandi pacti, hinc nec servandum est, hinc invalidum a Principe fit jure. Annullatione itaque et rescissione a Principe facta paciscentes subditi a pacto resilire externe obligantur; hinc et personæ sacræ: quod enim valet de omnibus, valet etiam de quibusdam;

busdam; donec quis demonstrare possit characterem personarum sacrarum eos in hoc casu a subiectione liberare. (γ) Non autumo iuramentum nullam obligationem externam umquam constituere, constituit 1) in Statu Civili, si Princeps velit, 2) in naturali semper, si pactum est iustum, auget enim obligationis intensiorem, et duplex læsio fieret violatione pacti iusti iurati, violaretur enim pactum et pacti cautio.

§. XXIII.

Superest, ut primam absolvamus partem dissertationis nostræ, nobis aliquid juris hierarchici ad evolendum, quod Principi competit circa personas prophanas, s. (uti nomen jam a longe tempore acceperunt) Laicos, quoad statum et quoad actum consideratas. Pauca vero erunt dicenda, quum ex supra dictis §. 11-23, quæ necessaria sunt, satis superque elucet. Adscribendum est Imperanti in personas prophanas, si ipsius sint subditi, respectu sacrorum jus nomotheticum §. 13, jus declarandi errantes externe circa religionem §. 14, jus dicasticum §. 15. 16. 17, jus tolerantiae §. 18, jus varias pœnas infligendi ipsis §. 19, jus externe obligandi ut externe acquiescant decisionibus, circa lites sacras, ab ipso, vel ab illis quibus id mandavit factis §. 20, jus rescindendi eorum pacta iusta sacra, annullandi iniusta utraque etiam jurata §. 22, jus obligandi ut agnoscant externe pro prophanis hæc personas sacras, quas secularizare ipsi placuit §. 21. Competit etiam Principi jus subordinandi personas prophanas sacris, eas obligandi, ut tales externe pro ipsorum iudicibus, conductoribus, sacerdotibus &c. habeant et agnoscant, ut submittant se externe validæ disciplinæ sacræ. Validum enim agnoscere et pro tali habere omnis externe obligatus est subditus, quanto magis si iubet expresse Imperans. Sed, objicitur, si hæc per-

(γ) Non alienum Jus Romanum a nostra sententia est: deduco ex L. 43. §. 1. Cod. de Ep. et Cler. 4. L. 33. §. 1. C. de Ep. aud.

sonæ sacræ, a Principe nominatæ, vel ignaræ rerum, quas docere debent, sunt, vel pessimis moribus addictæ, vel opinionibus imbutæ, ita ut contra conscientiam agerent subditi, si ipsas agnoscerent, tunc tamen subditis, quatenus membra sunt cœtus hujus, cui hæ personæ sacræ applicari debent, jus est eas non accipiendi pro talibus, pro quibus eas Princeps haberi vult. Respondeo, negando tale jus esse membris, copulatum enim est omne jus cum vi externa et extorsione. At subditos a Principe aliquid vi extorquere posse jure ἀτοπον est: Sed illis favor necessitatis est, si sine jure copulatus fumatur.

§. XXIV.

Eruimus jus Principis circa sacra, quatenus respicit personas, nunc nobis eruendum erit quatenus respicit res, ut saltim maximam partem jurium horum imperantis evolva-
mus. Res externa (z) est aliquid, quod nec persona nec ipsius pars est; *sacras* vero *res* voco illas, quæ publice usibus sacris destinatæ sunt. Parum accurate Jus Canonicum etiam tales vocat, quæ usibus necessariis personarum (a) sacrarum inserviunt, quum multum absit, quin plerique tales usus cum religione propius connectantur.

§. XXV.

(z) *Rem* definire non tam facile est. Habet hæc vox sensum admodum extensum et vagum v. L. 5. D. de verb. signif. Aristoteles strictiorem dedit, cum dixit esse, πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομισματι μετρεῖται, i. e. omnia quorum valor pecunia æstimatur. Nos quidem secuti sumus definitionem, quam accepimus ab excellentissimo Præceptore nostro, Professore Celeberrimo BAVM-GARTENIO. Non tædiosum forsan erit, si varios sensus vocis rei afferam, quod fieri poterit allegando quasdam LL. Rom. in quibus vario sumitur sensu. v. L. 5. D. de verb. signif. L. 9. C. de suis et legitim. L. 1. in it. D. de in rem verso, L. 7. D. de iurando, L. 1. §. 1. D. si is, qui testam. L. 15. D. de div. reg. L. 35. D. de hered. instit. L. 91. D. de solution. L. 5. in it. D. de impensis in res dot. L. 41. §. 1. D. de statu liber. L. 14. de iur. reur. L. 13. D. de bon. poss. L. 2. C. de rer. permut.

Jus Principis in res sacras erit vel in immobiles vel in mobiles; ad mobiles pertinent pecunia et utensilia. Inter immobilia primum locum occupant ædes sacræ, in quas jura quinque sunt Imperantibus, puta, 1) earum ædificationem jubendi vel permittendi, 2) prohibendi, 3) ædificatas consecrandi, 4) secularisandi, 5) diruendi. Jus jubendi earum ædificationem primum ex eo apparet, quod Princeps in omnes actiones externas subditorum justum habeat imperium, secundo ex jure ipsius territoriali, quo potest ædificare jure quodcumque in quocumque loco regionis suæ. Sed quid, si Princeps templa inædificari velit pro cujusdam religionis cultu, quæ videtur esse falsa, immo in posterum Reipublicæ nocua? Parum id refert: quæ vult Princeps non submittuntur valide subditorum judicio et examini, et hi externe obligati sunt aut jussibus illius satisfacere, aut mala propter non obedientiam illata pati tranquille. Quæ, Respublica, in qua subditi Principis voluntati non antea obedire vellent, quam examinassent, an bonum id futurum sit civitati, an minus! minutuli judices et incompetentes, vestrum non est judicare externe, sed aut obedire aut pati. Vestram miror audaciam, sanum aliquem virum, vobis dictatoriis verbis suadentem, ne tempus inutiliter teratis, sed felicitati vestræ melius consulatis, rogatis, quo jure, quave ratione sibi sumit potestatem directricem: at quæso, quare id facitis? respondete; dicitis, *ipsi hoc jus non dedimus*. En id vobis majori jure respondebit Princeps: id a vestrum æquali contenditis, quid ergo non a vobis ipsis Princeps juste contendere poterit? Jus prohibendi ædium sacrarum ædificationem ex iisdem elucet fontibus. Dicitur sæpissime, immo quotidie hæc auribus meis sonant: *Sed bona subditorum, sunt subditis, ergo usus horum erit instituendus jure pro ipsorum lubitu*: bellissime, ut nihil supra: sed addatur; *quantum fieri poterit sine læsione s. violatione juris supremi Imperantis*: subditorum bona subditis

D

sunt,

funt, et ipsis illorum ille usus licet, quem non vetat Princeps. Jus territoriale nonne involvit jus vetandi, ne in territorio, in quod jus hoc est, ædificetur? si quicumque usus bonorum subditis licitus esset, quid Reipublicæ detrimenti non eveniret ex pravitare hominum! At, dicitur, usus pii! Tacete, quæso, qui tam acriter sani ratiocinii regulas infringere non dubitatis: non omnis usus, qui dicitur pius, iustus est, immo non omnis suadendus, stant pro exemplo innumera bona monasteriorum, quot inde non detrimenta plurimis Europæ regnis! sed quorsum hæc? sufficit nolle Principem; contra ipsius voluntatem qui agit, eum lædit. Tertium est, ædes sacras jam ædificatas consecrandi; *Consecratio* dicitur actus publicus validus, quo aliquid ad sacros usus in posterum adhibendum esse declaratur. At ex ipsissima definitione tria concludo axiomata: 1) nulla est consecratio invito Principe, 2) Principi jus consecrationem peragendi, jubendi, determinandi, prohibendi competit, 3) ii recte consecrant quibus Princeps demandavit hoc negotium. Nullam omnem esse consecrationem vel invito, vel inscio Imperante non præsumendo ipsius consensu, factam, patet ex eo quod tunc validitas externa ipsius actus, extorquenda, in casu, quo quis agnoscere nollet, non adsit; et tunc nullus subditus externe obligatur, siue promiserit, siue minus, ad agnoscendum, immo ad non agnoscendum externe obligatur. Jus consecrationem ipsam peragendi est apud Imperantes, quia summi sunt in civitate, hinc summi in sacris, summus enim in toto non summus in parte, est contradictorii quid. Tandem quod per alios facit Princeps, ipse fecisse iudicatur, hinc quod ipse iure facit, alii ab ipso demandati iure faciunt, hinc iure consecrant, quos consecrare iussit. Quartum est templa secularisandi, seu ad usus prophanos adhibendi: crassissimus error est consecrationem secum ferre characterem indelebilem, quo posito nunquam fieri iure posset, ut res semel consecrata ab usu sacro ad prophanos transferretur: uti Principi ius est personas sacras secularisandi §. 21, ita et ipsi est tale ius in templa.

pla. Quintum tandem est flebile, durum ius (a) diruendi aedes sacras, ex iure summo territoriali concipiendum, immo et obligandi cives, ut diruant ipsorum templa. Si enim habet summus in civitate iudex ius aedificandi, qua ratione non ius aedificata diruendi? Illud si ab ipso iussum, quis resistere et obedientiam posset denegare iure? quis ab ipso extorqueret contrarium? *Summum jus saepe summa est injuria*, sed ex eo, quod ius aliquod sit iniquissimum, non sequitur illud non esse ius. Huc etiam pertinet ius constituendi azylium in templis, et vetandi; ius determinandi quando et quamdiu aperta vel clausa esse debeant templa: Quæ particulari non egent demonstratione.

§. XXVI.

Omne peculium societatis sacrae sacrum dici nequit, sed illud tantum quod usibus sacris inservit. Huc ius Principis, peculium sacrum 1) augendi, quod nemo forsitan negaturus, imprimis ipsius administratores, 2) minuendi (b) i. e. vel partem quandam secularisandi, vel alii societati sacrae dandi: si possunt secularisari et personae sacrae et templa, quanto magis poterit peculium sacrum hanc mutationem pati §. 21. 25. 3) determinandi usus sacros, quibus inservire debeat. Negant hoc perperam plurimi, et ex rationibus mere politicis; personae, aiunt, *sacrae melius statum societatis sacrae intuentur, quam Princeps, ergo magis idoneae sunt usibus huius determinandis.* Licet concedam, licet abusu quorum-

D 2

dum

(a) Quod jus cum exercuerunt Otto Magnus, Carolus Magnus, alique Imperatores, iuste hoc fecisse nemo negavit.

(b) HUBERVS de J. Curt. L. I. S. V. c. 3. n. 44. ait „Bona quoque Ecclesiae in usus Reipublicae Potestas summa convertere non potest, nibilo magis quam res cuiusvis privati. Antea vero n. 41 dixerat: Ceterum personas et bona Ecclesiasticorum imperio civili nullo jure subduci posse extra controversiam collocamus. An tam inconcenate ratiocinari liceat? Videte quam facile a vera veritatis via aberrans in contradictoria incidere possit.

dam mentionem non iniiciam, licet ponam illud æquitate ma-
iori pollere, quid contra assertionem iuris inde sequeretur?
nil, certo nil, nisi argumento a baculo ad angulum uti quis
vellet. Non ignota sunt legata ad pias causas, hinc concipi
posset ius Principis in legata ad societates sacras, ea ratione
ut ulibus sacris adhibeantur. In hæc idem ius est Imperanti,
ac est ipsi in bona sacra, et nil mutat voluntas testatoris,
sit subditus, nec ne: iure vetat, minuit, aliis ulibus ut inter-
viant, iubet, alii societati vel sacrae vel prophanæ dat. Sed
dicitur, posita clausula a testatore, qua firmatum esset, ne al-
ter adhiberetur legatum, nisi ut iusserit, si vero in alios ulus
transferretur, nullam esse debere dispositionem, tunc quidem
externe obligatus est Princeps aut voluntatem testatoris sequi,
aut sinere ut remittatur legatum? Et negamus. (c) de testa-
tore subdito.

§. XXVII.

Ex §. §. 25. 26. Jus Principis circa utensilia sacra faci-
le derivari poterit. Res illas omnes sacras, quibus societates
sacrae omnes possent uti, hic determinare non possum.
Variare queunt; quæcunque societas sacra, prout cogitat de
vero modo Deum colendi et serviendi, quasdam res pro sa-
cris determinat, et, si oculos iniiciamus in diversos diversa-
rum religionum cultus, experientia assertum nostrum compro-
babit. In omnes res sacras, ut in omnes alias, in toto ipsius
terri-

(c) Hoc anno in lucem proditus est lectu dignus quidam Tractatus. Sub
Titulo: DISCVSSIO QVÆSTIONIS: AN PRINC. IMP. IN TER-
RITORIO SVO LEGEM, VIGORE CVIVS MONASTERIA ET OR-
DINES RELIGIOSI VEL IN TOTVM VEL IN TANTVM, AB
HEREDITATIVS, PER PROFESSOS SIVE INGRESSOS ORDI-
NEM, QVACVMQVE RATIONE ACQVIRENDIS EXCLVDN-
TVR, SALVO IVRE SALVA CONSCIENTIA CONDERE POS-
SVNT. Titulus caret nomine autoris, Typographi, et loci in
quo præliis datus est libellus hic, sua solide et ingeniose pro-
ponens.

territorio (f. illa parte telluris quam suum iuris dicere potest), quæ non sunt ab ipso exceptæ, Princeps ius habet, immo eminens extraordinarium, quod casibus necessitatis determinatur. Huc etiam pertinet ius Imperantis imponendi vectigalia et tributa rebus omnibus sacris, et nullum hic habent locum sic dictæ immunitates personarum sacrarum, nisi eas approbaverit Princeps.

§. XXVIII.

En Jus Principis Hierarchicum: possem subsistere hic, sed ut veriora prolata a me omnibus pateant, in unum nunc colligam omnes rationes, quibus firmatur Principis jus hocce circa sacra. 1) Jus extorsionem secum fert §. 4, ergo versatur tantum circa obligationes perfectas f. externas: obligatio perfecta unica tantum est, puta, neminem lædendi; hinc patet extorsionem tantum habere locum, ut avertatur læsio: in quem nulla datur iusta extorsio, ille lædere non potest, at in Principem propter rigorose sic dictam inviolabilitatem, nulla profus datur iusta extorsio a subditis, ergo subditos ille lædere non potest; si lædere non potest eos, non potest violare $\tau\theta$ suum juris subditorum, ergo nec jura superius enarrata exercendo $\tau\theta$ suum juris subditorum violat: Qui non violat $\tau\theta$ suum juris aliorum jure agit, ergo Princeps jura superius enucleata exercendo jure agit, ergo jus habet tali modo agendi. 2) Principi jus est in omnes societates civitatis suæ, ne status in statu, (d) imperium in imperio forme-

D 3

- (d) Celeb. BARBEIRAC in Oratione, quam Gröninguæ Restoratum demittendo Ao. 1721. sic loquitur „*Qu'on vienne établir un Empire au dedans d'un autre Empire, et un empire non seulement égal, mais encore supérieur à celui du souverain temporel: car voila à quoi aboutissent ordinairement toutes les prétensions et toutes les disputes sur ce sujet. On a beau se parer du titre de successeurs de J. C. il n'en est pas moins vrai qu'on s'écarte prodigieusement de la pratique et des préceptes de ce divin maître - - - Qu'ils se repaissent de leurs songes*

formetur, ergo in sacra, 3) Nil eximi potest in civitate ab imperio civili, hinc nec sacra, aut enim illa pertinerent ad imperium alius summæ potestatis, aut civis, aut alius peregrini, et tunc vel in eo consensit summus Imperans, vel minus, sed priori casu supponitur fuisse apud illum, hinc ad illum pertinere, posteriori læditur; aut tandem nulli imperio subiecta essent, sed cum sacra illius naturæ non sint, ut imperio humano subijci non possint, si de externis loquimur, necesse est, ut quis sit qui ea expresse exceperit, at exceperit aut Imperans, aut alius, in priori casu volenti non fit injuria, posteriori læditur. (e) 4) Religio externa est primum objectum potestatis civilis, quia plura negotia publica cum ipsa arctissime connectuntur; horum negotiorum causa electi fuerunt Principes, ergo et ipsi in talia denegare summum jus crassissimum omnium error est. 5) Princeps habet jus in omne illud, quod e Republica est, quanto magis ergo jus habet in sacra, quæ in maximo, cum felicitate omnis Reipublicæ, nexu sunt. 6) Nemo in civitate, nisi Princeps, aut ab ipso demandati, jus habet puniendi, at sine hoc jure nulla jurisdictio exerceri posset, ergo nulla in sacra, si ergo hæc in illa est necessaria, hæc a solo Principe, aut a Principe demandatis, exerceri valet iuste: At dici posset, eatenus verum est, quatenus pius est Princeps: utinam omnes personæ sacræ essent piæ! sed an pius sit,

et de leurs chimères, qu'ils jouissent de leurs immunités, et de leurs prérogatives usurpées, de leur Empire tyrannique; si tant est que ceux, qui seuls ont le droit légitime de commander, veuillent les laisser faire. - - - Mais il est certain que dans un Etat bien réglé tous les Ecclesiastiques sans exceptions sont regardés comme sujets, et le sont effectivement. V. RECEVEIL DE DISCOVERS TRADVITS OV COMPOSES PAR I. BARBEIRAC, Tom. II. p. 245. Amstelod. 1731.

- (e) GROTIUS Tractatu de I. S. P. circa S. c. 1. §. 3. ait „Qui nulli imperio subiectum (sacrum) veller, præterquam quod exemptionis probande onere adstringeretur, quam probare numquam poterit, manifestam etiam in rebus exemptis statueret ἀνετασθεσίαν, cujus autor Deus non est; qui omnia tam naturalia quam moralia certo quodam ordine disposuit.

fit, nec ne, in foro externo certe non attenditur (f). Dicitur adhuc, illud jus primario pertinere ad personas sacras, secundario ad Principes: probe! personæ sacræ sunt subditi, hinc Principi subordinatæ, hinc majus est jus in subordinato, quam in subordinante, q. a. (g) Sufficiunt ne hæc omnia?

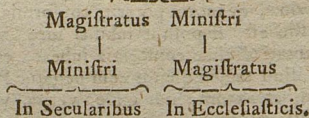
(f) Chaque citoyen en s'engageant, comme il l'a du, par une convention expresse ou tacite, à obéir aux Princes, peut être censé leur avoir promis cette obéissance, non comme à des personnes parfaites et impeccables, mais comme à des hommes qui d'une manière ou d'autre pecheront à coup sur, et dans leur administration publique, et dans leur conduite particulière. Cependant comme alors il n'appartient à aucun particulier de les punir aucun ne peut non plus les en censurer: sic loquitur Celeb. BARBEIRAC, loc. cit. p. 253. Et GROTIUS de I. S. P. circa S, c. 6. §. 14. „Quamquam vero officio Summæ Potestatis convenit in rebus frequentioribus ordinario uti agendi modo; tamen aliter si faciat. potest quidem dici non recte facere, sed non tamen extra id quod ipsi jus fuit facere, quia latius patent officiorum regulæ per omnia virtutum genera diffusa, quam jus merum.

(g) SCHILTERVS in l. 1. de Lib. Eccles. Germ. c. 2. §. 7. probe ait: Habet enim qualibet Summa Potestas cujusvis Reipublicæ, omnium gentium divinoque jure, vim circa sacra et curam de salute civium æterna, uti alibi latius ostendimus. Itaque legislatoria Imperatorum ac Principum potestas omnium gentium usu ad sacra cujusque sua extenditur. Et paulo post addit Cl. ille Vir: Libertas enim conveniendi ad cultum Dei, exercendique sacra, dependet a Summo Imperio cujusvis Civitatis æque ac immunitatum concessio. HVBERVIVM vero hic approbare non possum, minus sequi: Celeb. Vir Tractatu de I. Civit. l. 1. S. V. c. 3. §. 65. ait: Jus ac potestatem circa sacra Principibus tribuendam esse eatenus, quatenus a Deo præfinita non mutant. Optime si dixisset subditos interne eatenus tantum obligatos esse obedire Principi in sacris, quatenus a Deo præfinita non mutat, Principemque interne non posse alia circa sacra, nisi voluntati divinæ, quantum poterit, conformia iubere. Sed alia prorsus quæstio est, si possint subditi iure ab ipso extorquere ne nisi voluntati divinæ conformia iubeat, et a nobis merito pernegatur, illud tamen dicitur cum negatur Principi competere ius iubendi et extorquendi a Deo vetita, vel vetandi a Deo iussa. Subditi, qui talia facere non possunt propter conscientiæ vim, possunt obedientiam Principi denegare, sed obligantur patienter mala, quæ sub nomine poenarum ipsis infert Princeps,

omnia? immo unum argumentum sufficisset ni toto fallor cœlo; abstraho a Christi verbis, Theologorum doctissimorum,

pati, non vi resistere. Hic etiam a maximo illo Viro, quem omnia Sæcula venerabuntur, abire cogor, qui in *Tractatu de Summarum Potestatum jure circa sacra* c. 3. §. 5. idem cum HUBERRO, autumat. Nec minus ab HOBBSIO discrepo, ille enim in *Leviathan*. c. 43. ad f. p. m. 288. ait: *Si Rex Christianus, qui fundamentum tenet Jesum esse Christum, doctrinas aliquas per imperitiam inde deducens doceri et teneri imperet. Imperanti obediendum est. Obedire enim sine anima periculo potest. Addit, quia tunc non subditi, sed imperans peccat, sed erroneum id existimo. Nec satis hic inhaerere possumus distinctioni inter obligationem externam quæ extorsionem, et internam quæ persuasione tantum admittit, ad illam sæpe redire cogor, licet sit clarissima per se, quia sunt qui evidentissimis rebus nebulas affundunt. HOBBSIUS in *Leviathan* in eo plurimum errasse videtur, quod ab illa ad hanc obligationem sapissime falsam duxerit conclusionem. Maxima nonne est differentia, inter illud, quod a Principe vi posset extorqueri, et illud, quod Princeps facere debet, si leges æquitatis, s. nexus studii alios perficiendi cum sapientia, infringere non vult? Nonne maxima interest differentia inter resistantiam armatam, et inter non obedientiam s. omissionem simplicem illorum, quæ contra conscientiam facienda essent? Priora negamus merito competere subditis: AMBROSIVS mecum sentit cum ait: *Coactus repugnare non novi, dolere potero, flere potero, gemere potero, ALITER NEC DEBEO, NEC POSSVM RESISTERE. Dolendum est, quod tot viri docti, falso religionis amore ducti, hisce in materiis tantopere a vero veritatis tramite aberraverint. En Schedulam quam inveni in Diss. Cl. Theol. FRANCISCI IVNII de Synodis et Synodalibus Iudiciis, Magistratusque summi in talibus jure contra Bellarminum, Franeg. 1614.**

Deus

sunt verba præteraque nihil. Huic coniungi poterit *Gamologia*

rum sententiis, a consensu omnium gentium, a felicitate Republicæ pro me militantibus. Hæc jura Principi legitimo talem in modum adscribenda sunt, si veritatem sequi velimus, ut negare debeamus ab ipso posse separari, sine ipsius voluntate ac consensu; Nulla valet contra ipsum præscriptio, quæ jam e jure philosophico probe rejicitur.

§. XXVIII.

Posito in uno jure quodam, ponitur in altero ipsi correspondens obligatio externa. Ergo in subditis est obligatio externa horum Principis jurium respectu, i. e. subditi externe obligantur obedire jussibus imperantis circa sacra datis. Jam demonstravimus, quænam jura sint, quæ ipsi competant in subditos, quoad sacra, hinc nil superest, nisi ut justam consequentiam ab his ad obligationem externam subditorum ante oculos ponamus. Jus est facultas agendi a lege cogente s. stricte dicta concessa, hinc connexum est cum facultate extorquendi ab aliis, ne contra jus agant: Ergo si Principi dantur jura circa sacra, datur ipsi facultas a subditis extorquendi, ne jura ipsius violent; at violarent, si ipsi aut non obedirent cum de sacris aliquid præscribit, aut patienter mala propter non obedientiam illata ferre reculant, et vi resisterent, ergo

Personarum Illustrium MYLERI AB ERENBACH Scutg. 1640. 4to. Superstitionem hic simul ac quorundam Clericorum ambitionem accusare posse puto. Illis enim parumper suppressis mutabantur res, et Principi legitimum ius non recusabatur in sacra: quod patet ex PETRI DE FERRARIIS praxi, rit. de form. libell. ex substit. ex IOH. ANDREA BOSIO in Tractatu suo de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum Fene 1656. qui probe contrarium, a IACOBO GOTHOFREDO, sub nomine IOH. PLACIDI, assertum refutat in epistola ad RIVETVM de interdicta Christianorum cum gentibus communionem, deque Pontificatu maximo, ex STRUVII Dissertatione de Christianismo Politico. V. in illa imprimis §. 69. p. 72. ex ZOSIMI L. IV. c. 36. et SOCRATIS Historiæ Eccles. LV.

E

go datur Principi facultas, non propter potentiam, ut *SPINOZA*, sed propter potestatem, a subditis extorquendi obedientiam iussibus suis circa sacra datis, ergo datur in subditis-justus nexus extorsionis cum actione ad sacra spectante; nexus vero talis dicitur obligatio externa (perfecta); ergo in subditis datur obligatio externa iussibus Principis circa sacra obediendi, aut patienter mala illata ferendi, non vero vi resistendi. Q. E. D.

§. XXX.

Durum sane hoc jus, et si illo in integrum uteretur Princeps, iniquum ipsum pronunciare non unico dubitarem momento, non vero Tyrannum et injustum, uti plerumque fit ab iis, qui parum naturæ rei attenti, et valde in iudicando inconsiderati sunt. Sed non concludatur, quæso, ex eo quod subditi externe in his omnibus obedire obligantur, obligari etiam interne in omnibus, et non obedire non posse. Minime: si quis, vel veritate compulsus, vel errore ductus, idem hic est, optimâ, quâ pollet, conscientia videt legem quandam Principis (cui cæteroquin interne quidem, ni hæc lex contradiceret legi fori interni quam fortiorem esse credit, interna enim et est obligatio obediendi Principibus) contradicere legi fori interni fortiori, i. e. cuius violatio maius malum morale post se traheret: is in hac collisione positus, exceptionem æquam facit, et obedientiam Principi denegat: Contra ius enim summæ æquitati, legibus virtutis et amoris Divini Entis conformiter agere, utique bono convenit viro. Ea ratione tantopere se commendavit Jus Romanum, quod sæpe a regulis iuris naturalis strictissime dicti ob æquitatem abierit. Stat pro exemplo privilegium minorum 25. annis. L. 1. §. 1. D. de min. 25 ann., licet hi sæpissime, immo fere dicam semper, multo antea psychologicè maiorenes fiant, hincque valida pacta, hinc servanda inire possint, quamquam per ea ipsis eveniat damnum in consequentiam, tamen ad servanda

vanda illa non obligantur iure romano, et ita quidem, ut si decretum Magistratus intervenerit, hoc beneficium tamen duret, L. 2. C. de præd. et al. reb. min., sive dolo læsi, sive non L. 2. init. D. de min. 27, ann. Stat pro exemplo privilegium s. beneficium restitutionis Reipublicæ & Ecclesiæ datum L. 3. C. de Jur. Reipubl. Non vana et inanis est hæc distinctio et exceptio, quam non attulissem, nisi timuissem mihi illam silentio prætermittenti imputaturos esse multos consequentiam, quæ Hobbesio imputatur, ad ius enim non pertinet. Qui vero hanc exceptionem facit, ille etiam, quum non obedit Principi, non vi resistere debet, si Princeps ipsi mala infert sub prætextu puniendæ non obedientiæ, sed ad precibus avertere illa, aut fugam arripere. Fuga enim pluribus in casibus (h) non solum licet, sed quidem exigitur, si fori interni præcepta pensitemus, maxima enim huius regula est; ad moraliter impossibilia nemo obligatur, at pœnas pati,

E. 2 cum

(b) Egregie sentit Illustris Episc. ANTONIVS DE DOMINIS cum in Republica Eccl. T. II. L. VI. c. 8. §. 40. ad finem sic loquitur: Fuga, quidem sibi consulere posse fidelem, et vitare persecutionem non dubito, id enim tum ex SS, tum ex Athanasii fato et Apologia optime didici. Vi tamen et armis resistendum esse legitimo proprio Principi fidei persecutori non didici. Ære digna verba, paulo post addit: In caussa itaque fidei potissimum nunquam licebit arma sumere contra proprium legitimum Principem, qui injustas (interne) etiam propter fidem moveat in suos subditos persecutiones, sed precibus et lacrymis agendum, et aut fuga sibi consulendum, aut martyrium libenter subeundum. Chrylostomus non aliter sentiebat cum dicebat: Intueris quoniam, cum Princeps (sic vocat Episcopum Ecclesiæ) conremittitur, non oportet ultiones, sed tota ultio est plorare, ingemiscere. Theoria hæc sacris Litteris difformis non est, quod facile videbit non ignarus veræ Evangelii doctrinæ. Errant, qui credunt Iuris strictè dicti defensores religioni periculum adferre, potius illam firmant amabilemque reddunt; Cl. HEINECCIUS D. P. I. §. 24. ait: Stulti sunt, qui tanto quemque Christianum deteriorem putant, quanto sit juris peritior. Ita scilicet nemo erit Christianus, nisi qui Legum studium execratur cum Tertulliano a Toga ad Pallium transeat. Belle, sapienter, lepide, ut nihil supra.

cum fuga falvis legibus internis, et physice locum habere potest, est moraliter impossibile, ergo immorigero Principis iussibus propter legem fortiorem non incumbit obligatio interna manendi intra muros, ergo et ipsi fuga licet. Hæc sæpius repetere cogor, ne oblivioni detur, et mihi, quæ mea non sunt, imputentur.

§. XXXI.

Alia plane res est, si dicendum esset hic quid boni et æqui Principis sit. Alia quæ secundum politices regulas ipsi facienda sint; alia tandem quid iuris sit. Horum mixtio maximum est Papocæsaristarum artificium. Non nego prudenter et pie aliquando Principes quandam circa sacra potestatem aut cœtui, aut personis sacris, concedere posse; potest renuciari iuri suo. Dico, *aliquando*, semper enim nec pium nec Politicum est. Abusus clericorum eheu nimius fuit! Nemo nescit modum quo Clerici Romano-Catholici in exitium Reipublicæ et Principum, ipsorum fortunæ autorum, tanta beneficia converterunt, unde (i) PROPRIUM ECCLESIE EST CÆSARES TIMERE ET ODISSE.

§. XXXII.

An ea, quæ Summo Imperanti competunt circa sacra, illi competent si esset foemina, vel alii religioni, quam subditi, addictus, duæ sunt quæstiones quibus exercere se Juris Consulti. At vero cum autoritas philosophice concepta nec potius masculinum, nec potius foemininum accipiat, parum utilis, immo puerilis prima est quæstio. Summus Imperans

(i) v. Guicciardinus in Hypomn. polit.

rans non talis est, qua vir. HOBBSIVS passim aliquid de hac re adnotat imprimis c. 43. *Leviath. p. m. 250.* HUBERUS rem prolixius examinat, *ad finem, c. 2. S. VII. LI. et a. n. 22-26. CI. S. I. LII. tractatu de jure civitatis*, secundum Jus Romanum, de quo tamen non erat quæstio, sed de Jure philosophico. Quoad secundam quæstionem maiores motæ fuerunt lites; res per se patet: Summus Imperans sacris non præest quatenus additus certæ religioni, sed quatenus pollet Imperio civili summo. Uti Professor Juris, qui non habet ius docendi iura particularia ex eo, quod sit v. c. apud nos Christianus, sed ex eo, quod tale munus ipsi concessit Princeps. Vide hic etiam HOBBSIVM loco citato ad finem capituli.

§. XXXIII.

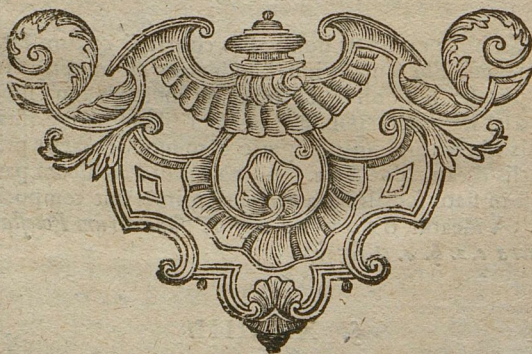
Ex hisce omnibus non velim concludi cœtum sacrum non posse esse liberum, et independentem ab imperio civili; utique potest; sed non in eo casu ubi membra sunt subditi. Posset dari status, Respublica quædam libera composita sex membris liberis sub nullo imperio communi, et sacris primario officii dicata, hinc sacra. Immo ius hierarchicum parentibus est in statu sociali naturali, uti primis fuit temporibus mundi. Videatur GROTIUS *de jure summarum Potestatum circa sacra c. 2. §. 4. et seqq.*

§. XXXIIII.

Quæ dixi de Principe illimitato, etiam limitato competere possunt, si 1) non sit limitatus quoad imperium in sacra et liberas eo respectu habeat manus, 2) Pacto liberatorio recuperat, quæ non habuit. Princeps potest esse hic limita-

limitatus vel per pacta fundamentalia cum subditis, vel per compromissum aliud cum iisdem initum, vel per pactum cum tertia gente, unde concipiuntur Respublicæ mixtæ. Et hic finem dissertatiunculæ meæ impono voto illo, ut in posterum omnes, quotquot Principes erunt, **NOSTRO MONARCHÆ CLEMENTISSIMO** similes in protegenda libertate Ecclesiæ evadant, subditi vero omnes rejiciant semina rebellionis omnia, adquæ pertinent etiam sine dubio principia, quæ refutare indirecto conatus fui.

TANTVM.

des, verum, quandoque saltem, esse quod alicubi ait Horatius, *non imbellem feroces progenerare aquilas columbam.* Maeste igitur **TVA**, Beausfobri Praestantissime, virtute, quae **TE** dignum facit parente, de quo satius est nihil quam parum dicere; cui **TV** modo puerulus, non minus ob emicantes ingenii dotes, morumque praecocem elegantiam carus fuisti, quam quod filius eras. Quid de **TE** sperare possit patria, quid orbis litteratus, quid nepotes, publica hacce disputatione, quam faustam atque felicem **TIBI** ex animo precor, solemniter prodes. Secundet Deus Optimus Maximus assiduum **TVAM** industriam, atque idem **TUOS** conatus, Tua studia bene fortunet, ut quam gloriam accepisti ab **ILLVSTRI PATRE**, quamque tam egregie tuetur Venerandus admodum frater **TVVS** natu maior, posteris **TVIS** relinquant. Vale **AMICE OPTIME**, meque mutuo ama, paucos enim habes, **TVI**, quam ego sum, studiosiores. Dab. Berolini d. XXIII. Sept. clolxxcl.

50

Frankfurt a. O., Diss., 1746/50

ULB Halle

3

002 425 017

21

1750, 1

7

Q. D. B. V.

DISSERTATIO

DE
NONNULLIS

AD

IVS HIERARCHICVM PRINCIPVM

PERTINENTIBVS

QVAM CONSCRIPSIT

P. 365

AMPLIS

S

D

PUBLIC

L V D O

R E

TYPIS

FRIEDRICH
UNIVERS.
HALLE

